

Kansainvälisen onnellisuustutkimuksen merkityssisällöt

Hermeneuttinen analyysi ”World Happiness Report 2022” julkaisusta

Heli Roikola
Kandidaatintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa
Historian ja Etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Karina Horst
Kevät 2023

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Aineisto, teoria ja metodologiset valinnat	2
3. Kolmivaiheinen aineistoanalyysi	5
3.1. Mittarien tarkastelua	6
3.2. Selitysmallin tarkastelua	9
3.3. Viestinnällinen kokonaisuus.....	13
3.4. Tulokset tiivistetysti	18
4. Johtopäätökset	18
5. Yhteenveto	20
Aineistolähteet.....	20
Lähteet	21

1. Johdanto

Onnellisuutta on tutkittu monenlaisten määritelmien, käsitteiden ja mittareiden valossa: myös yhteiskunnalliset diskurssit antavat viitteitä siitä, että onnellisuutta koskevalle tiedolle on kysyntää. Tässä mielessä myös onnellisuustutkimus on kiinnostava tutkimuskohde. Sen tarkastelu soveltuu hyvin kulttuurintutkimuksen perinteeseen, jossa merkitysten ja subjektiivisten kokemusten tulkinta yhdistyy yhteiskunnallisten rakenteiden tarkasteluun. Suomalaisessa kontekstissa kiinnostusta herättää se, että Suomi on toistuvasti sijoittunut kärkisijoille laajaa medianäkyvyyttä saaneissa onnellisuusvertailuissa. Tarkastelenkin työssäni kansainvälisen onnellisuustutkimuksen puitteissa tuotettua tutkimusjulkaisua, englanninkieliseltä nimeltään ”World Happiness Report 2022”. Luettavuuden vuoksi, viittaan jatkossa kansainväliseen onnellisuustutkimukseen yleisnimikkeellä ”onnellisuustutkimus”. Aineistoni sijoittuu vuonna 2012 käynnistyneen onnellisuustutkimuksen kokonaisuuteen osana vuosittaisten raporttien sarjaa, jossa maiden välinen vertailuasetelma nojaa perinteikkäällä ”Cantrilin asteikolla” tuotettuihin tuloksiin: mittarin valintaa on aineistossa perusteltu tutkimustulosten vakaudella ja kansainvälisellä vertailukelpoisuudella (Helliwell ym. 2022, 17, 25). Tieteenfilosofisesti tarkasteltuna, Cantrilin asteikon loogisuutta ja täsmällisyyttä henkivä kysymyksenasettelu sekä onnellisuustutkimuksen puitteissa kerätyn tilastoaineiston volyymi ja laajuus, heijastavat positivismin vaikutteita. (Schwandt 2015, luku ”Logical Positivism”, kappale ”From the positivist philosophy of”). Itse lähestyn aihetta toiselta suunnalta: tutkielmani teoreettinen viitekehys sijoittuu postmodernismiin. Tässä valossa ajatus kansallisvaltioiden asettamisesta onnellisuusjärjestykseen saattaa vaikuttaa ongelmalliselta. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole kumota onnellisuustutkimuksen puitteissa tuotettuja tuloksia, vaan havainnollistaa aineistossa esitetyn tiedon tulkinnanvaraisuutta. Tieteenfilosofinen vastakkainasettelu on myös tutkimusongelmani ytimessä: tärkeästä aiheesta huolimatta, aineistossa esitelty tieto vaikuttaa humanistisen kulttuurintutkimuksen näkökulmasta vaikeasti avautuvalta. Tätä ongelmanasettelua seuraa tutkimuskysymys: minkälaisia merkityssisältöjä aineistosta avautuu hermeneuttisen analyysin keinoin?

2. Aineisto, teoria ja metodologiset valinnat

Tutkielmani aineisto koostuu ”Sustainable Development Solutions Network” nimisen tahon julkaisemasta tutkimusraportista liitteineen (Helliwell ym. 2022f; 2022e; 2022d; 2022c; 2022b; 2022a). Raportin englanninkielinen nimi on ”World Happiness Report 2022”. Julkaisevan tahon nimi esiintyy tekstissäni muotoon ”SDSN” lyhennettynä. Yleisnimikkeellä ”aineisto” viittaan tekstissäni itse tutkimusraporttiin sekä sen liitteinä julkaistuihin

tekstitiedostoihin (Helliwell ym. 2022f; 2022c; 2022b; 2022a). Myös julkaisun Excel liitetiedostot ovat mukana tutkielmani lähdeluettelossa kokonaiskuvan vuoksi: tarkastelin näitä varmistuakseni onnellisuustutkimuksessa sovelletuista jäsentelyistä (Helliwell ym. 2022e; 2022d). Aineistossa huomioni kiinnittyi ensikädessä siinä kuvatun tilastollisen tutkimusaineiston runsauteen, sekä tutkimuksen sidosryhmien moninaisuuteen: tutkimus on toteutettu riippumattomien asiantuntijoiden toimesta, läheisessä yhteistyössä datapartneri Gallupin kanssa. Myös kaupallisten sponsorien tuella on osansa kokonaisuudessa. Onnellisuusraportteja julkaiseva tahon, SDSN, puolestaan on voittoa tavoittelematon organisaatio, jonka toiminta käynnistyi vuonna 2012 Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) pääsihteerin alaisuudessa. (Helliwell ym. 2022a, 1, 3, 158).

Tutkielman teoreettinen viitekehys kiinnittyy postmodernin antropologian kantaviin ajatuksiin. Erityisesti ranskalaisen 1900-luvulla vaikuttaneen Jean-François Lyotard'n ajatukset ovat ohjanneet työskentelyäni. Myös Lyotard'n aikalainen ja maanmies, Michel Foucault on tutkimusasetelmani kannalta kiinnostava teoreetikko: representaation kysymykset ja marginalisoidut kokemukset ovat toistuvia teemoja hänen työssään (Aylesworth 2015, luku ”3”, kappale ”Foucault focuses upon the”). Foucault myös horjutti modernilla ajalla vakiintunutta historiakäsitystä, soveltamalla siihen modernin historiantutkimuksen omia oppeja (Aylesworth 2015, luku ”3”, kappale ”Foucault deploys genealogy”). Foucault kyseenalaisti ajatuksen staattisen ja yleispätevän tiedon tavoittelusta: filosofian merkityksen hän ymmärsi pyrkimyksenä tavoitella uudenlaisia ajattelun mahdollisuuksia, jo olemassa olevan tiedon legitimoinnin sijaan (Aylesworth 2015, luku ”3”, kappale ”In his later writings”). Myös Jacques Derrida käsitteli tiedon, vallan ja auktoriteetin teemoja. Foucault'n tavoin, Derrida ei halunnut asemoitua mihinkään teoreettisen koulukuntaan: hänen luomallaan ”dekonstruktion” käsitteellä on kuitenkin keskeinen rooli tutkielmani metodisessa toteutuksessa (Aylesworth 2015, luku ”5”, kappale ”The term “deconstruction,” like “postmodernism,” has”). Dekonstruktion kantava ajatus on, että kielellinen viestintä ei koskaan ole täysin viestijän itsensä kontrolloitavissa, vaan kielellisten merkkien merkityssisällöt kulkeutuvat ihmiseltä toiselle heterogeenisten merkitsijöiden välityksellä (Ks. esim. George, 2015, luku 6.2).

Lyotard'in luoma käsite ”suuri kertomus”, toiselta nimeltään ”metanarratiivi”, on tutkielmani kokoava voima: tämä käsite liittyy ihanteisiin ja abstraktioihin, joiden kulttuuri- ja kontekstisidonnainen olemus kätkeytyy näennäisen itsestäänselvyyden taakse. Länsimaisen yhteiskunnan kontekstissa käsitettä voi soveltaa esimerkiksi totuuden, vapauden ja edistyksen ihanteisiin. (Lyotard 1985, 79) Alun perin Ludwig Wittgensteinin luoma ”kielipelien” käsite

on toinen soveltamani käsite (Biletzki ja Matar, 2021, luku ”3.4”). Myös Lyotard kehitti ”kielipelien” käsitteistöä tarkastellessaan ”narratiivisen” ja ”tieteellisen” tiedon suhdetta toisiinsa: omassa työssäni olenkin hyödyntänyt käsitettä nimenomaan siinä merkityksessä, jossa se esiintyy Lyotard’n teksteissä. Tiivistäisin käsitteen merkityksen siten, että pelien yhdistyessä, niihin pätevät säännöt sekoittuvat eikä kumpikaan enää toimi alkuperäistä tarkoitustaan vastaavalla tavalla. Lyotard’n tekstistä on peräisin myös sanapari ”homologia” ja ”paralogia”: näiden käsitteiden avulla Lyotard problematisoi modernia tiedettä ja asiantuntijuutta. ”Paralogia” on ymmärrettävissä teoreettista postmodernia tilaa kuvaavana käsitteenä: sen vallitessa tiedonmuodostuksen lähtökohtana toimii erilaisten tulkintojen ja päätelmien välinen vuorovaikutus. (Lyotard 1985, 101-106) Oman tutkimusasetelmani kannalta keskeistä kaikessa tässä on tiedon legitimaatiodiskurssien kytkentä kulttuurisidonnaisiin ihanteisiin: tiedon ja vallan narratiiviset perusteet tulevat esiin näiden valossa tarkasteltuna (Ks. esim. Lyotard 1985, 7-9).

Olen edennyt työskentelyssä aineistolähtöisesti. Lueskeltuani aineistoa muutamaan otteeseen, aloin hahmottaa tekstisisällöstä osin ristiriitaisia tieteenfilosofisia vaikutteita, mistä innostuneena ryhdyin kartoittamaan erilaisten vaikutteiden esiintyvyyttä tekstisisällössä. Kokeellisten sanahakujen merkitys tutkielman kirjallisessa osuudessa jäi lopulta olemattomaksi, mutta hakutermien toimivuuteen liittyvät pohdinnat johtivat hermeneuttisen metodin jäljille. Kahdella ensimmäisellä analyysitasolla soveltamani metodi nojaa erityisesti dekonstruktion ajatuksiin. Dekonstruktio metodina perustuu tapoihin lisätä tutkijan tietoisuutta oman positionsa sekä tutkittavan aiheen subjektiivisesta olemuksesta: metodin tuottamat hyödyt liittyvätkin avarasta näkökulmasta tarjoutuvien tulkinnanmahdollisuuksien runsauteen (Feldman 1995, luku ”Deconstruction”, kappale ”I encourage use of this technique”). Analyysin edetessä olen siis kiinnittänyt huomiota tekstisisällössä esiintyviin kahtiajakoihin ja aukkoihin, sekä asioihin, joita on syystä tai toisesta jätetty sanomatta (Feldman 1995, luku ”Deconstruction”, kappale ”Deconstruction is accomplished through”). Tällä tavoin havainnollistan onnellisuustutkimuksen kulttuurista kontekstia sekä asetelmaan liittyviä representaation kysymyksiä.

Oma positioni on siinä mielessä erityinen, että olen vuosien varrella seurannut onnellisuustutkimukseen liittyvää mediauutisointia kahdessa eri asuinmaassa: palasin perheineni Suomeen keväällä 2018, asuttuani sitä ennen Iso-Britanniassa lähes 20 vuotta. Tutkijan positioni voi tässä yhteydessä paikantaa esimerkiksi suomalaiseen, anglosaksiseen tai yleiseurooppalaiseen kulttuuriperinteeseen, sekä humanistisen kulttuurintutkimuksen perinteeseen. Hermeneutiikassa tämän paikannuksen voi nähdä edustavan ”esirakennetta”,

josta käsin tarkastelen, valikoin ja tulkitsen tietoa. Mediaviestinnästä saamani ennakkokäsitykset taas edustavat ”esiymmärrystä”, joka muodostaa konkreettisen lähtökohdan tutkimusaineistosta tekemilleni tulkinnoille: juuri ”esiymmärrys”, yhdessä tekemieni tulkintojen kanssa, muodostaa ”hermeneuttisen kehän”, jossa kumpikin elementti täydentää toistaan vuorovaikutteisesti. Kehästä ei ole ulospääsyä absoluuttisen totuuden äärelle: kehän sisällä tehtyjen tulkintojen vaikutukset voivat kuitenkin ulottua sen ulkopuolelle, ainakin tulkitsijan oman ”esirakenteen” ja tietyn ”perinteen” väliseen suhteeseen. (Schwandt 2015, luku ”Hermeneutic Circle”, kaavio ”H.2”) Sanalla ”perinne” viittaa tekstissäni mihin tahansa, moni- tai vähälukuisten ihmisryhmien kesken jaettuun, merkityssisältöön tai merkityssisältöjen kokonaisuuteen.

Tieteeneettisten kysymysten pohdintaan olen soveltanut deduktiivista päättelymallia: narratiivinen etiikka korostaa henkilökohtaisen identiteetin ja hyveiden merkitystä suhteessa asiayhteyteen, jossa mainitut hyveet ovat kollektiivisesti ymmärrettävissä. (Schwandt 2015, luku ”Ethics of Qualitative Inquiry”, kappale ”In the widest sense”) Eettinen pohdintani on parhaiten nähtävissä juuri narratiivisen etiikan valossa, koska tutkimusasetelmani perustuu kontekstisidonnaisten merkityssisältöjen tulkinnalliseen tarkasteluun. Rehellisyys ja avoimuus tiedonintressin suhteen ovat tässä yhteydessä keskeisiä hyveitä. Yhteiskuntavastuu on toinen maininnanarvoinen näkökohta: sen merkitys kokonaisuudessa suhteutuu aiheen yhteiskunnalliseen merkittävyyteen sekä tutkijan tai asiantuntujan auktoriteettiasemaan. Tiivistetysti, omaa työskentelyäni tutkielman edetessä voi kuvata pienten yllätysten ja hienovaraisten uudelleentulkintojen sarjaksi, jonka ansiosta olen muodostanut entistä syvällisemmän suhteen aineistossa esitettyyn tietoon. Tutkijan subjektin paikannus esirakenteen tasolla auttaa toivoakseni myös lukijaa muodostamaan oman suhteensa aineistosta tekemiini tulkintoihin.

3. Kolmivaiheinen aineistoanalyysi

Työskentelyn ensivaiheissa yritin ymmärtää onnellisuustutkimuksen yleiskuvaa, hahmotellen tutkimusaineistossani kuvattujen mittareiden ja analyysitasojen suhteita toisiinsa. Ensivaiheen keskeisin anti kiteytyy johdantokappaleessa esittämiini ajatuksiin positivismiin ohjaavasta vaikutuksesta onnellisuustutkimuksen toteutuksessa. Analyysitasojen kirjallinen esitysjärjestys etenee kuitenkin päinvastaisessa järjestyksessä, yksityisestä yleiseen. Esitysjärjestyksessä ensimmäinen analyysitaso keskittyy onnellisuustutkimuksessa sovellettuihin onnellisuuden mittareihin ja pitää sisällään melko yksityiskohtaista, mutta tarkasti kohdennettua tekstisisällön analyysiä: huomio kohdistuu kolmeen Gallupin

kyselytutkimuksessa sovelletuista kysymyksenasetteluista, joista yksi liittyy Cantrilin asteikkoon ja kaksi muuta päivittäisiin tunnekokemuksiin. Toisella analyysitasolla keskityn kansainvälisen vertailuasetelman selitysmalleihin. Analysoitava tekstisisältö on tällä tasolla rajattu hieman aiempaa väljemmin, johtuen tulosten selittämiseen sovellettujen kategorioiden sisällöllisestä diversiteetistä: analyysitapa on kuitenkin saman kaltainen, kun ensimmäisellä tasolla soveltamani. Kolmannella analyysitasolla sisällön tarkastelu on valikoivampaa ja siihen liittyvä analyysi huomattavasti yleisluontoisempaa: analyysi on toteutettu kevyellä otteella suhteessa aineistossa esiintyvän tekstisisällön määrään. Valikoiva suurpiirteisyys on puolustettavissa paitsi valitsemani metodin kokonaisvaltaisella tulkinnallisuudella, myös tutkimusasetelmani painopisteellä, jota määrittää kansainväliselle vertailuasetelmalle antamani merkitys aineistokokonaisuudessa. Merkitysisältöjen pohdiskelu on kuitenkin yhteistä kaikille kolmelle analyysitasolle. Oman tutkimusasetelmani rakenteellinen hierarkia mukailee suurelta osin onnellisuustutkimuksen asetelmassa havainnoimaani hierarkiaa: rinnastuksen tarkoitus on havainnollistaa lukijalle aineistosta tekemieni tulkintojen suhdetta siinä esitettyihin tutkimustuloksiin.

3.1. Mittarien tarkastelua

Eräs oman analyysini kannalta keskeinen tulkinta liittyy päivittäisiä tunnekokemuksia luotaaviin kysymyksenasetteluihin: näillä mittareilla tuotetut tulokset näyttävät jäävän sivuosaan onnellisuustutkimuksen toteutuksessa. Oman tutkimusasetelmani hierarkiassa olen kuitenkin nostanut nämä mittarit Cantrilin asteikon rinnalle. Tarkastelen siis kaikkia kolmea Gallupin kyselytutkimuksissa sovelletuista ”onnellisuuden” mittareista rinnakkain, dekonstruktion hengessä. Näin paljastuukin se taitekohta, jossa oma tapani merkityksellistää Gallupin kyselytutkimuksien koottuja tuloksia erkaantuu olennaisesti aineistossa esitetystä jäsentelystä. ”Hermeneuttisen kehän” teoreettisesta lähtökohdasta kuvaisin tätä taitekohtaa jonkinlaisena epäsuhtana onnellisuustutkimuksen edustaman ”perinteen” ja oman ”esirakenteeni välillä (Schwandt 2015, luku ”Hermeneutic Circle”, kaavio ”H.2”). Tällaisen epäsuhtan vallitessa, myös viestinnällisten katkosten todennäköisyys kasvaa. Yleisesti ottaen, epäsuhta voi liittyä henkilökohtaisesti määrittyviin tekijöihin, kuten ideologiaan, maailmankatsomukseen tai persoonallisuuden piirteisiin: se voi liittyä myös sosiaaliseen statukseen tietyssä ”perinteessä”, tai kulttuurisiin konteksteihin yleisemmin. Kansainvälisessä vertailuasetelmassa juuri kulttuurinen konteksti on se kiinnekohta, johon suhteessa viestinnällisiä katkoksia voi tarkastella: yksilöllisten kokemusten kirjo jää taka-alalle tässä asetelmassa. Tästä syystä hermeneuttinen analyysini nojaa paikoin löyhästi sovellettuihin

kulttuurisiin stereotypioihin. On siis syytä pitää mielessä, että esittämilläni vastakkainasetteluilla en pyri kulttuuristen kontekstien totuudellisiin kuvauksiin: päinvastoin, tarkoitus on havainnollistaa tekstisisällöstä tarjoutuvien tulkintojen kirjoa kärjistämällä osin keinotekoisilta vaikuttavista vastakkainasetteluista. Maininnanarvoista on sekin, että en ole nähnyt Gallupin kyselytutkimuksessa sovellettua suomenkielistä käännöstekstiä. Analyysini kohdistuu siis aineistossa esiintyvään englanninkieliseen tekstiin, vapaasti suomen kielelle käännettynä. Jäljitettävyyden vuoksi, viitataan kuitenkin mittauskategorioiden nimiin niiden englanninkielisillä nimillä.

Cantrilin asteikkoon liittyvän kysymyksenasettelun olen suomentanut seuraavaan muotoon: *”Kuvittele tikapuut, joiden askelmat on numeroitu asteikolla 0–10, siten että nolla on alimmaisena ja 10 ylimmäisenä. Ylimmäinen askelma edustaa parasta mahdollista elämää sinulle ja alimmainen huonointa mahdollista elämää sinulle. Millä askelmalla koet henkilökohtaisesti seisovasi tällä hetkellä?”* (Helliwell ym. 2022f, 1). Panin merkille, että sanat ”subjektiivinen hyvinvointi”, ”elämäntyytyväisyys” ja ”onnellisuus” näyttävät useassa kohdassa aineiston tekstisisältöä rinnastuvan toisiinsa ilman erityisainnointia. Aineistossa näkyvästi esitelty kansainvälinen vertailuasetelma perustuu kuitenkin juuri yllä kuvaamaani kysymyksenasetteluun (Helliwell ym. 2022a, 15). Tekstisisällön dekonstruktio paljastaa välittömästi kaksinaapaisen kysymyksenasettelun: hyvä vastaan huono, ylin vastaan alin. Tikapuut numeroituine askelmineen voi nähdä symbolina edistykselle ja tavoitteellisuudelle, joita puolestaan voi pitää modernin yhteiskunnan ”suurina tarinoina”. Keskeisin huomioni liittyy kuitenkin siihen, mitä kysymyksenasettelussa ei tiedustella: vastaajan koettua hyvinvointia, saati onnellisuutta, ei mainita sanallakaan. Sen sijaan vastaajaa pyydetään kuvaamaan omaa elämäänsä asettamalla itsensä numeroidulle askelmalle, joka parhaiten kuvaa hänen käsitystään oman elämänsä hyvydestä tai huonoudesta. Tämä valinta tutkimusasetelmassa on helposti ymmärrettävissä pyrkimyksenä yhteismitallisuuden tulosten tarkastelussa. Kysymyksenasettelua voi kuitenkin pitää omalaatuisena, jos ajatellaan onnellisuutta yksilöllisenä kokemuksena: tunnekokemus on tällä sanavalinnalla ikään kuin ulkoistettu. Sana ”tyytyväisyys” sen sijaan edustaa melko osuvasti sitä kohdealuetta, jolle itse sijoittaisin tähän kysymyksenasetteluun liittämäni merkityssisällöt. Tällaisen merkityksenannon kohdalla vertailtavuutta vaikeuttaa ainakin yksilöllisten odotusten, toiveiden ja tavoitteiden moninaisuus. Vastauksiin sekoittuu väistämättä vastaajan omasta elämänhistoriasta ja asemasta kumpuavia merkityksiä, joiden esiintyvyys saattaa hyvinkin vaihdella kulttuurisidonnaisesti myös väestötasolla. Havainnollisuuden vuoksi, merkityksenantoa voi tarkastella myös henkilökohtaisten ominaisuuksien valossa: sanan

”tyytyväisyys” kohdalla vastauksiin saattaa vaikuttaa vastaajan vaatimattomuus, mielikuvituksellisuus, oikeudentaju, tiedostavuus, viisaus, elämänkokemus, tavoitteellisuus ja moni muu ominaisuus. Juuri tällä mittarilla tarkasteltuna Suomi sijoittuu kansainvälisen onnellisuusvertailun kärkeen.

Aineistossa esitetty mittauskategoria ”positive affect” kuvaa myönteisten tunnekokemusten esiintyvyyttä päivittäisellä tasolla. Aineisto perustuu Gallupin kyselytutkimuksiin, joissa mittausulottuvuuksina ovat: 1) nauru, 2) nautinto ja 3) kiinnostavien asioiden tekeminen. Vaikka Suomen sijoitus on tässäkin kategoriassa varsin kelvollinen, on välimatka Cantrilin asteikolla tuotettuun sijoitukseen huomattava. Panin merkille, että yllä mainitut mittausulottuvuudet painottuvat intensiivisiksi mieltämiini tunnekokemuksiin, minkä voisi kenties tulkita yhteydessä energiseen ja optimistiseen pohjoisamerikkalaisen ihmisen stereotypiaan. Pohjoisamerikkalaiseen kulttuuriin tässä yhdistämäni ominaisuudet taas ovat kenties tulkittavissa yhteydessä Gallup Inc.in keskeiseen rooliin aineiston koonnissa: onhan kyseessä yhdysvaltalainen konsulttiyritys. Oma tuntumani on, että suomalaisessa yhteiskunnassa käyttäytymisnormit ohjaavat tunneilmaisua verrattain hillittyyn suuntaan: ääneen nauraminen ei ole itsellenikään jokapäiväinen kokemus. Myös ”nautinto” ja ”kiinnostavien asioiden tekeminen” edustavat suomalaisittain vahvaa kielenkäyttöä: ”viihtyminen” tai ”rento puuhastelu” kuulostavat todennäköisemmiltä tunnekokemuksen kuvauksilta suomalaisen arjessa. Suomen sijoitus tällä mittarilla tarkasteltuna on 29/146 (Helliwell ym. 2022d, 52).

Toinen tunteisiin liittyvä mittauskategoria on ”negative affect”: tällä kuvataan kielteisten tunnekokemusten esiintyvyyttä päivittäisellä tasolla. Tämäkin tilastoaineisto perustuu Gallupin kyselytutkimuksiin, joissa tällä kertaa mittausulottuvuuksina ovat 1) huoli, 2) suru ja 3) viha. Myös näiden ulottuvuuksien kohdalla painin merkille niitä määrittävien tunnekokemusten intensiteetin: tästä voi nähdä aiheutuvan katkoksia kulttuurien välisessä viestinnässä. Taipumus hillittyyn tunneilmaisuuksiin saattaa monelle Suomessa asuvalle olla sen verran voimakkaasti sisäistetty tapa, että sen vaikutus ulottuu kyselylomakkeille asti. Jäisikö haaviin enemmän negatiivisia tunnekokemuksia, jos hakua laajennettaisiin hienojakoisemmille tunne-elämän alueille? Kenties ulottuvuudet ”ärtymys”, ”turhautuminen”, ”pelko”, ”katkeruus”, ”häpeä” tai ”ahdistus” toimisivat suomalaisessa kontekstissa paremmin. Aiheeseen löyhästi liittyen, oma elämänkokemukseni viittaa siihen, että voimakkaiden tunnekokemusten esiintyvyys on useinkin yhteydessä intensiivisiin vuorovaikutustilanteisiin: onnistuvatko suomalaiset välttämään voimakkaita tunnekuohuja nauttimansa henkilökohtaisen vapauden ansiosta, vetäytymällä omiin oloihinsa? Tämä ajatus tosin nojaa

toisaalla analyysissä ”metanarratiiviseksi” luokittelemani tulkintaan vapautta koskevasta kysymyksenasettelusta. Kielteisiä tunnekokemuksia luotaavalla mittarilla Suomen sijoitus on joka tapauksessa lähellä kansainvälisen vertailuasetelman ”häntäpäätä”. Normatiivisesti ajatellen tulosta voisi tulkita myös siten, että Suomi sijoittuu kansainvälisessä vertailussa ”kärjen tuntumaan”: numeroin ilmaistuna Suomen sijoitus on 137/147 (Helliwell ym. 2022d, 55).

3.2. Selitysmallin tarkastelua

Cantrilin asteikolla tuotettuja sijoituksia on onnellisuustutkimuksen puitteissa eritelty systemaattisesti sovellettujen kategorisointien, sekä matemaattisten ja data-analyyttisten menetelmien avulla. Erittelyjä havainnollistetaan aineistossa värikoodauksen ja palkkikaavioiden avulla: onnellisuutta selittävien kategorioiden osuudet kunkin maan kokonaissijoituksesta on kuvattu palkeissa eri värein (Helliwell ym. 2022a, 15). Tässä analysoimani tekstisisältö on peräisin lähinnä tuloksiin sovellettujen selitekategorioiden otsikoinnista: selitysmalleihin liittyvät tilastoaineistot tai laskennalliset käytänteet eivät ole analyysin kohteina. Tekstisisältönsä puolesta hyvin tiiviiden otsikoiden kohdalla olen vapaasti sanallistanut otsikoinnin merkitysisältöjä, pyrkien tietoisesti välttämään ”erityisasiantuntijamaista” merkityksenantoa. Ensimmäisellä analyysitasolla esittämäni tarkennukset kärjistettyjen kulttuuristen stereotyyppien käytöstä pätevät myös tällä analyysitasolla: niiden tarkoitus ei ole kuvata kulttuurista todellisuutta vaan havainnollistaa tulkinnanmahdollisuuksia. Myös tällä analyysitasolla viitataan jäljitettävyyden vuoksi aineistossa sovellettujen selitekategorioiden englanninkielisiin nimiin.

Aineistossa kerrotaan, että selitekategoria ”GDP per capita” nojaa pääosin ”World Development Indicators” (WDI) tilastoaineistoihin. GDP vastaa suomen kielen lyhennettä BKT, jolla viitataan ”bruttokansantuotteeseen”. ”Bruttokansantuote” puolestaan on määritelty tieteen termipankissa seuraavasti: *”Maan kansantaloudessa tuotettujen hyödykkeiden ja palvelujen yhteenlaskettu arvo aikayksikköä (yleensä vuotta) kohti”* (Tieteen termipankki. 2014). Määritelmän tekstianalyysistä on erotettavissa metanarratiivisia osia, kuten ”maa”, ”kansa” ja ”talous”. Sanat ”tuote” ja ”hyödyke” ovat tulkittavissa yhteydessä tuotannolliseen tehokkuusajatteluun ja materiaalisen hyödyn tavoitteluun. ”Per capita” on nähdäkseni palautettavissa yksilöllisyyden ihanteeseen, sekä modernille tieteelle tunnusomaisiin vertailukelpoisuuden ja yhteismitallisuuden ihanteisiin. Kaiken kaikkiaan, sanojen merkitysisällöissä korostuvat modernille ajalle tyypilliset tehokkuuden, tuottavuuden ja kansallisvaltion ihanteet (Ks. esim. Lyotard 1985, 79). Rahatalouden kontekstista irrotettuna

selite menettää nähdäkseni merkityksensä. Tällä mittarilla tarkasteltuna Suomen sijoitus vertailussa on 19/145 (Helliwell ym. 2022d, 32).

Aineistossa kerrotaan, että selitekategoria ”Healthy life expectancy” nojaa tilastoaineistoihin, jotka ovat peräisin Maailman terveysjärjestöltä (WHO). Jos puretaan käsite merkityksiin sana sanalta, niin sana ”health” kääntyy suomeksi sanalla ”terveys”. Yksiselitteistä terveyden määritelmää ei ole olemassa, mutta terveyttä voi ajatella vaikkapa sairauden vastakohtana. Myös sairauden määrittely on monin tavoin kiistanalainen kysymys. On ihmisiä, jotka voivat huonosti, mutta heidän oireenkuvansa eivät täytä minkään sairauden diagnostisia kriteereitä. On myös ihmisiä, jotka kokevat itsensä terveiksi diagnostisten kriteerien täyttymisestä huolimatta. Sanan ”life”, suomeksi ”elämä”, voi asettaa vastakkain lähinnä kuoleman kanssa. Länsimaisissa kulttuureissa, kenties muissakin, on totuttu ajattelemaan elämää selkeänä kokonaisuutena, joka alkaa syntymästä ja loppuu kuolemaan. Yksilöllinen kokemus elämästä, tai kuolemasta, saattaa kuitenkin tuntua esimerkiksi ailahtelevalta tai vaiheittaiselta hiipumiselta, epätoivoiselta räyhtymiseltä, toiveikkaalta voimaantumiselta tai riehakkaalta nousukiidolta. Inhimillinen häilyvyys ei aina ja kaikilta osin sovi laskennallisiin mallinnuksiin. Käsitteen nimessä esiintyvän sanan ”expectancy”, voi merkityksellistää suomeksi esimerkiksi siten, että kyseessä on matemaattinen abstraktio, jonka avulla pyritään ennustamaan tulevia kehityskulkuja. Tällainen tulkinta on luonteva modernin tieteen näkökulmasta, mutta sen voi mielestäni yhdistää myös länsimaiseen yleissivistykseen. Tästä näkökulmasta on myös ymmärrettävissä, että käsite ei nojaa staattiseen logiikkaan, väistämättömiin luonnonlakeihin, eikä myöskään hengellisiin arvoihin. Modernin tieteen tai länsimaisen yleissivistyksen konteksteista irrotettuna, käsitteen merkityssisältöjä on luullakseni hyvin vaikea hahmottaa, ainakaan yksiselitteisesti. Tämän ennusteen perusteella Suomen sijoitus kansainvälisessä vertailussa on. 21/141 (Helliwell ym. 2022d, 38).

Selitekategoria ”Social support” perustuu Gallupin kyselytutkimuksiin. Suora käänös käsitteestä olisi ”sosiaalinen tuki”: sen esiintyvyyttä on mitattu kyselytutkimuksissa binäärisillä vastauksilla seuraavan kaltaiseen kysymykseen: ”*Jos olisit vaikeuksissa, onko sinulla sukulaisia tai ystäviä, joiden apuun voit luottaa tarpeen tullen, vai ei?*” Kuvittelisin, että tällä sanavalinnalla on pyritty rajaamaan vastaukset siten, että virallisiin avunannon kanaviin liittyvä aines jää vastausaineiston ulkopuolelle, mutta lähisuhteisiin liittyvä aines tulee mukaan. Tässä kohdassa jäin miettimään ”sukulaisuutta ja ystävyyttä” ihmissuhteiden ja avunannon viitekehyksenä: epäselväksi jää naapurien, heimolaisten, satunnaisten ohikulkijoiden, koulu- tai työyhteisön, tuttavien, kylänmiesten ja muiden löyhästi

määriteltyjen yhteisöllisten kokemusten paikka tässä jaottelussa. Olin itse hiukan yllättynyt Suomen hyvästä sijoituksesta tällä mittarilla tarkasteltuna. Suomessahan verrattain suuri osuus väestöstä asuu haja-asutusalueilla: talvikaudella sattumanvaraisten ihmiskohtaamisten varaan ei mielestäni kaupungissakaan voi laskea. Kenties ihminen, joka on tottunut tapaamaan ystäviä sovitusti kerran tai kaksi vuodessa, on oppinut luottamaan siihen, että oikean hädän tullen joku tulee avuksi. Toisaalta kysymys ystävän tai sukulaisen avusta voi mielestäni liittyä myös arkisiin kohtaamisiin, matalan kynnyksen palveluksiin ja vastapalveluksiin. Jos aihetta tarkastelee kaupungistumisen trendin valossa, on kenties kuviteltavissa, että haja-asutusalueilla vallitsevat sosiaaliset normistot ja verkostot ovat verrattain staattisia ja homogeenisia: voisiko luottamus ystävän apuun perustua tähän ajatukseen? Itse en oikein hahmota, mistä elementeistä teoreettisen ”keskivertosuomalaisen” sosiaalinen ympäristö, saati ”sosiaalinen tuki”, muodostuvat. Myös ”vaikeuksissa oleminen” ja ”tarve” ovat henkilökohtaisesti määrittyviä, mutta myös konteksti- ja kulttuurisidonnaisia kokemuksia. Mikä on siis se ”tarve” tai ”hätätilanne”, jossa ihminen turvautuu ystävän tai sukulaisen apuun: onko se esimerkiksi kadonnut avain, yksinäisyys, rahan puute, karannut lemmikkipossu, tyhjä leivinjauhepurkki, talo liekeissä, puheripuli tai iskias? Tässäkin kohdassa olen taipuvainen ajattelemaan, että binäärinen kysymyksenasettelu on omiaan sekoittamaan kokonaiskuvaa, vaikka sen tarkoitus aineiston käsiteltävyyden kannalta on arvatenkin päinvastainen. Tällä mittarilla tarkasteltuna Suomen sijoitus on 4/146 (Helliwell ym. 2022d, 36).

Selitekategoria ”Freedom to make life choices” perustuu Gallupin kyselytutkimuksiin: sillä viitataan kansallisiin keskiarvoihin, jotka on koottu vastauksista kysymykseen ”*oletko tyytyväinen vai tyytymätön vapauteesi valita mitä teet elämälläsi?*”. Tässä on taas esimerkki binäärisestä kysymyksenasettelusta, joka vaikuttaa ensi silmäyksellä yksiselitteiseltä. Suhteessa metanarratiiviseen vapauden ihanteeseen, kysymys on ymmärrettävissä siten, että myöntävä vastaus kysymykseen korreloi suureksi koettuun vapauden määrään (Ks. esim. Lyotard 1985, 79). Kun tämän lähtökohdan tiedostaa, mahdollistuu tekstin tulkinta myös tavalla, jossa kieltävä vastaus esitettyyn kysymykseen indikoi tyytymättömyyttä liialliseen vapauteen, tai myöntävä vastaus tyytyväisyyttä rajalliseksi koettuun vapauteen. Mikä onkaan sitten vapauden vastakohta? Ajattelevatko ihmiset tässä kohdassa työaikalainsäädäntöä, koulupäivän pituutta, hallinnollista sensuuria, luonnonilmiöitä, fyysisen väkivallan uhkaa vai kenties taloudellista ahdinkoa? Voisiko myös kielitaidon puutteen, liikuntarajoitteen, sosiaalisten tilanteiden pelon tai yksinäisyyden ajatella rajoittavan yksilön valinnanvapautta? Mahdollisten tulkintojen kirjo on valtava, minkä puolestaan voi nähdä heikentävän

binäärisellä kysymyksenasettelulla tuotettujen vastausten vertailukelpoisuutta. Tällä mittarilla tarkasteltuna Suomen sijoitus oli. 2/145 (Helliwell ym. 2022d, 41).

Myös selitekategoria ”Generosity” perustuu Gallupin kyselytutkimuksiin. Käsite on pulmallinen siinä mielessä, että sille ei mielestäni löydy täysin sopivaa vastinetta suomen kielessä. Mahdollisimman suora käännös voisi olla vaikkapa ”avokätisyys” tai ”anteliaisuus”, mutta niistä puuttuu hyväntekeväisyyden vivahde, jonka olen tunnistanut englanninkielisestä sanasta. Suomenkieliset sanat ”hyväntahtoisuus” tai ”hyväntekeväisyys” taas viittaavat enemmän yleishyödylliseen toimintaan, kun materiaalisiin tai rahallisiin lahjoituksiin. Tämän ”suureen” esiintyvyyttä on kuitenkin arvioitu onnellisuustutkimuksessa seuraavanlaisen kysymyksen avulla: ”*Oletko lahjoittanut rahaa hyväntekeväisyysjärjestölle kuluneen kuukauden aikana*”. Sanavalinta on nähdäkseni suoraan yhdistettävissä pohjoisamerikkalaiseen kulttuuriseen kontekstiin, jossa rahalahjoitusten tekemiselle on kannustimia jopa verotuskäytännöissä. Suomalaisesta kontekstista käsin ei siis tunnu yllättävältä, että tällä mittarilla ei onnellisuustutkimuksessa pystytty selittämään Suomen sijoitusta vertailun kärkipaikalla. Suomalaisessa yhteiskunnassa tyypillinen hyväntekeväisyys ilmenee nähdäkseni järjestöaktiivismin tai muun yleishyödyllisen toiminnan kautta. Varmasti on muitakin kieliä, konteksteja ja kulttuureita, joissa rahalahjoituksiin liittyvät merkityssisällöt eivät mielekkäällä tavalla edusta avokätisyyttä, saati hyväntekeväisyyttä tai hyväntahtoisuutta: esimerkiksi köyhyys tai luontaistaloudessa eläminen voivat muodostaa esteen rahalahjoituksille, mutta eivät sulje pois avokätisyyttä ja hyväntekeväisyyttä sen muissa muodoissa. Tämän selitteen käännökseen liittyvät haasteet rinnastuvat hupaisuudessaan Derridan kirjoitukseen, jossa hän leikittelee latinan kielestä johdetuilla sanoilla ja kohteliaisuusfraaseilla kuvitteellisen käännöstilanteen yhteydessä (Jacques Derrida ja Jay Williams 2013, 350–350). Suomen sijoitus tällä mittarilla tarkasteltuna on 50/146 (Helliwell ym. 2022d, 44).

Selitekategoria ”Corruption perception” voisi kääntyä suomen kielelle esimerkiksi sanoilla ”käsitys korruptiosta”. Gallupin kyselytutkimuksessa tähän selitteeseen liittyy seuraavanlainen kaksijakoinen kysymyksenasetteluun: ”*Esiintyykö hallinnossa laajalle levinnyttä korruptiota ja onko korruptio laajalle levinnyttä liike-elämässä?*” Kategorian otsikoinnista päätellen kysymyksenasettelu liittyy luottamukseen yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan: huomasi kuitenkin, että jossain aineiston tekstiosuuksissa ”käsitys korruptiosta” on tyypistynyt sanaksi ”korruptio”. Taustalla saattaa toki olla kirjoitusvirhe, mutta tämänkin lipsahduksen voi halutessaan tulkita symbolisesti merkitykselliseksi (Ks. esim. Helliwell ym. 2022, 20, kappale ”The colour-coded sub-bars”). Länsimaisten

metanarratiivien valossa korruptoituneisuuden vastakohtaksi voi mieltää tilanteen, jossa yhteiskunnallisten instituutioiden toiminta on avointa, läpinäkyvää ja oikeudenmukaista. Uskoakseni vahva luottamus instituutioihin voi kuitenkin esiintyä myös yhteydessä totalitaarisen hallinnon sensuuriin ja propagandaan, tai hegemonisessa yhteiskunnassa vallitsevaan keskustelukulttuuriin (Tieteen termipankki 2016c). Tällä mittarilla tarkasteltuna Suomen sijoitus on 2/106 (Helliwell ym. 2022d, 49).

Aineistossa on nähtävissä myös kategoria nimeltä ”Dystopia + residual”: tälle kategorialle en löytänyt erillistä sijoitustaulukkoa. Se ei perustukaan mihinkään yksittäiseen mittaustulokseen, vaan edustaa nimenomaan ”selittämätöntä” osuutta onnellisuusvertailun tuloksissa (Helliwell ym. 2022d, 52). Tekstisisällön analyysiä voi silti soveltaa tähänkin käsitteeseen. ”Dystopialla” viitataan tyypillisesti pelottaviin, kaottisiin ja epäonnistuneisiin yhteiskuntajärjestelmiin (Ks. esim. Tieteen termipankki, 2016b). Onnellisuustutkimuksessa ”dystopia” edustaa teoreettista vertailukohtaa, johon suhteessa jokainen tutkimuksen osallistujamaa esiintyy edukseen. Dystopian vastakohtaksi voisi kenties mieltää ”utopian”. Utopian käsite ei kuitenkaan sisällä aivan yksiselitteisesti myönteisiä merkityssisältöjä, olen arkikielessä kuullut sillä vihjattavan myös tyhjänpäiväiseen haihatteluun. Normatiivisesti tulkittuna, sanoisin, että ”utopia” kantaa kuitenkin ”dystopiaan” verrattuna huomattavasti myönteisempiä merkityssisältöjä. Mitä muita tulkintoja avautuu sanaparin ”dystopia ja utopia” avulla? Kenties jonkinlainen urbaaniin rappioromantiikkaan nojaava alakulttuuri mahdollistaisi tulkinnan, jossa sanat asettuvat päinvastaiseen arvojärjestykseen. Itse pidän epätodennäköisenä, että yhdenkään kansallisvaltion virallinen edustusto haluaisi assosioitua sanaan ”dystopia”. Sana ”residual” tämän käsitteen osana saattaa puolestaan vaikuttaa merkitykseltään vaikeaselkoiselta. Asiayhteydestä päätelen kuitenkin, että se liittyy matemaattiseen tapaan selittää tutkimustuloksia: tällöin sen merkityssisällön voi yhdistää vaikkapa totuuden ihanteeseen ja sitä kautta modernin tieteen perinteeseen.

3.3. Viestinnällinen kokonaisuus

Yhteiskunnallinen keskustelu onnellisuudesta ja sen tavoittelusta tuntuu olleen jatkuvassa nosteessa tällä vuosituhanella. Tuntumaa vahvistaa myös tutkimusaineistoni, jossa ilmiötä kuvataan jo saatesanoissa. Lisäksi ilmiötä havainnollistetaan aineistossa visuaalisten kaavioiden avulla: esimerkiksi onnellisuuteen liittyvien internet hakusanojen suhteellinen esiintyvyys aikajanalle asetettuna näyttää selkeästi nousevaa trendiä. Nopealla katsauksella aineistossa esiteltyjä kaavioita voi tulkita siten, että onnellisuustutkimuksen käynnistyminen vuonna 2012 ajoittui merkittävään kohtaan, ikään kuin vastauksena jatkuvasti yltyvään

tiedonjanoon. (Helliwell ym. 2022, 59, kaavio ”3.1”) Onnellisuustutkimuksen yhteiskunnallista merkittävyyttä voi siis halutessaan perustella myös aineistossa esitetyillä trendeillä. Toisaalta tulkitsemisen, että onnellisuustutkimuksen viestinnällisillä valinnoilla on tavoiteltu laajaa näkyvyyttä suuren yleisön keskuudessa, mikä on länsimaisittain helposti tulkittavissa pyrkimyksiksi lisätä onnellisuuden ja hyvinvoinnin arvostusta yhteiskunnassa. Aineistosta on löydettävissä myös suoraa vahvistusta tälle tulkinnalle (Ks. esim. Helliwell ym. 2022a, 57, luku ”Equally important”). Aineistossa esitetyt kaaviot näyttävät eksponentiaalisesti nousevaa käyrää myös hakutermin ”World Happiness Report” kohdalla (Helliwell ym. 2022, 59, kaavio ”3.1”). Tästä voi siis johtaa sellaisenkin tulkinnan, että onnellisuustutkimus on onnistunut pyrkimyksessään lisätä onnellisuuden aihepiiriin kohdistuvaa kiinnostusta, kenties myös ohjannut siihen liittyviä diskursseja. Normatiivinen länsimainen tulkinta kokonaisuudesta on luullakseni sen suuntainen, että onnellisuustutkimuksen päämäärä on ohjata hyvinvoinnin merkitystä korostavaa asennemuutosta myös suuren yleisön keskuudessa. On kuitenkin mahdollista, että onnellisuustutkimuksen vaikutukset asenneilmapiiriin realisoituvat joissain olosuhteissa täysin päinvastaisella tavalla: esimerkiksi kansainvälisen vertailun kärkipaikalta käsin tulosten yksityiskohtainen tarkastelu saattaa tuntua tarpeettomalta. Osaansa tyytyväinen ihminen saattaa ilahtua lukiessaan uutisista kotimaansa hyvästä sijoituksesta vertailussa, mutta ei avaa tutkimusjulkaisua: tämä tyytyväisten enemmistöön kuuluva henkilö saattaa tulkita onnellisuustutkimusta koskevaa uutisointia myös siten, että lähes kaikilla hänen asuinmaassaan asuvilla ihmisillä on oikeastaan aika mukavat oltavat, koska kaikki mahdollinen on jo tehty mahdollisimman hyvin. Uutisointi ei siis haasta lukijaa tarkastelemaan omaa suhdettaan lähiympäristöönsä. Kotimaassa vallitsevat järjestelmät saattavat tällöin vaikuttaa itsestään selviltä ja moraalisesti oikeutetuilta. Tässä esimerkissä, juuri vallitsevien olosuhteiden näennäinen itsestänselvyys edustaa ”metanarratiivista” tasoa (Lyotard 1985, 79). Vastakkaista katsantokantaa aiheeseen voi kuvata esimerkiksi, jossa maavertailun tulokset eivät syystä tai toisesta vastaa lukijan kokemusta todellisuudesta: koko onnellisuustutkimus hankkeena saattaa tällöin vaikuttaa epärehelliseltä tai ”toiseuttavalta” (Ks. esim. Tieteen termipankki 2016a). Tällaiset mietteet voivat arvatenkin herättää negatiivisia tunteita, joilla voi olla myös heikentävä vaikutus yksilöllisellä tasolla koettuun hyvinvointiin.

Myös se, pitääkö onnellisuustutkimusta yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaisena instituutiona on tulkintakysymys (Tieteen termipankki 2015c). Arvovaltaisten sidosryhmien voi kuitenkin katsoa muodostavan kollektiivisen auktoriteetin, jonka vaikutusvaltaa

kannattelevat myös tutkimusaiheen universaali viehätys ja tutkimuksen globaali kattavuus. Hermeneutiikan näkökulmasta viestinnän vaikuttavuus nojaa nähdäkseni kohderyhmää luonnehtivan ”perinteen”, sekä sitä yhdistävien ”merkitsijöiden” ja ”kielellisten merkkien” määrittelyyn. Hermeneuttisen kehän puitteissa tapahtuneet tulkinnat voivat siis onnistuneen viestinnän tuloksena ulottaa vaikutuksensa myös kehän ulkopuolelle: tulkintojen vaikutusvaltaisuus ja tarkoituksenmukainen soveltaminen tosin nojaavat toimivaan vuorovaikutukseen ensisijaisen tulkitsijan ”esirakenteen” ja viestin kohdeyleisöä määrittävän ”perinteen” välillä. (Schwandt 2015, luku ”Hermeneutic Circle”, kaavio ”H.2”) Jos ajatellaan onnellisuustutkimusta tulkitsijana ”hermeneuttisella kehällä” ja toisaalta viestijänä ”esirakenteen” tasolla, sana ”onnellisuus” edustaa uskoakseni sitä ”kielellistä merkkiä”, jonka avulla tulkintaa seuraava viestintä on saavuttanut laajaa yhteiskunnallista näkyvyyttä. Ilmaisua ”laaja näkyvyys” ei toki ole tarkka synonyymi sanalle ”vaikutusvaltaisuus”: omasta mielestäni ”vaikutusvaltaisuuden” tunnusmerkit kuitenkin täyttyvät jo tällä perusteella. Postmodernismin näkökulmasta auktoriteettiasema ei ole yhdentekevä asia: onhan se yhteydessä valtaan ja tiedon legitimaatioon (Ks. esim. Lyotard 1985, 7-9). Merkityksellistä on myös Cantrilin asteikon valinta mittariksi: merkityksenanto perustuu relativismin hengessä muodostamaani hypoteesiin, jonka mukaan asteikolla tuotettuihin tuloksiin sekoittuu myös kulttuurisidonnaisia merkityksiä. Globaalin tutkimuksen kontekstissa, tulokset saattavat heijastaa myös vastaajien mielikuvia ja tietoja muissa maissa vallitsevista olosuhteista, suhteessa omissa asuinmaissaan vallitseviin olosuhteisiin. (Ks. esim. Baghranian ja Carter, 2022) Pidän mahdollisena sitäkin, että vuosittaista onnellisuusvertailua käsittelevällä mediaviestinnällä, yhdessä vuosittain toistuvien kyselytutkimusten kanssa, on käytännössä kumuloiva vaikutus yleisiin mielikuviin eri maissa vallitsevista olosuhteista: tässä valossa kokonaisuudessa voi nähdä rakenteellisen alttiuden kehäpäätelmiin. Joka tapauksessa kansainvälinen vertailuasetelma heijastaa pyrkimystä yleistettävyyteen ja yksituumaisuuteen, joka rinnastuu Lyotardin esittämiin ajatuksiin modernin tieteen legitimaatiodiskursseista: hänen mukaansa niille oli leimallista vahva pyrkimys asiantuntijoiden yksimielisyyteen, ”homologiaan” (Lyotard 1985, 101-106).

Aineistossa kuvatut trendit tarjoavat kiinnostavan vertailukohdan myös onnellisuustutkimuksen julkilausutulle päämäärälle, joka puolestaan kiteytyy tähän vapaasti suomentamaani tekstikatkelmalla: *“antaa enemmän painoarvoa onnellisuudelle ja hyvinvoinnille määriteltäessä keinoja ja mittareita sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen saavuttamiseksi.”* Kyseisellä tekstikatkelmalla viitataan aineiston saatesanoissa suoraan Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen päätöslauselmaan vuodelta 2012: katkelman

kohderyhmäksi on mainittu ”kansalliset hallitukset”. (Helliwell ym. 2022, 3) Kohdennuksella on oletettavasti haluttu profiloitua arvojohtajuuteen: onnellisuuden ja hyvinvoinnin huomioiminen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa onkin luullakseni monelle lukijalle inhimillisen ja hyväksyttävän oloinen tavoite. Moni länsimaalainen saattaa mieltää tällaisen tavoitteenasettelun jopa itsestäänselvyydeksi, erityisesti ”hyvinvointivaltion” kontekstissa (Tieteen termipankki 2015a). Länsimaisesta kontekstista irrotettuna tavoite saattaa kuulostaa kannatettavalta, mutta utopistiselta. Aineisto pitää kuitenkin sisällään myös analyyttistä tekstiä kansallisen tason päätöksentekoa silmällä pitäen: esimerkiksi eri maissa sovellettujen seurantatapojen ja käytäntöjen vertailua (Helliwell ym. 2022a, 68, luku ”Government conceptions of progress and well-being”), määritelmien, indikaattoreiden ja mittareiden tarkastelua (Helliwell ym. 2022a, 62, luku ”Indicator systems for measuring progress and well-being”), sekä valikoituja varoituksen sanoja (Helliwell ym. 2022a, 69, luku ” Three Challenges”). Näiden tekstiosuuksien dekonstruktio saattaisi toimia hyvin yhdistettynä niissä esitettyjen data-analyttisen lähtökohtien tarkasteluun. Data-analytiikka jää kuitenkin oman aiheenrajaukseni ulkopuolelle, joten pitäydyn omassa analyysissäni yleisellä tasolla. Yllä kuvaamiani tekstiosuuksia voi tarkastella vaikkapa ”itsetuntemuksen” ihanteen valossa: mikä merkitys hyvinvoinnin kannalta on esimerkiksi henkilökohtaisten puutteiden tiedostamisella, jos tietoisuus ei sisällä rakentavia elementtejä? Tätä kysymystä voi verrata Michel Foucault’n kirjoituksiin antiikin klassiseen filosofian keskeisistä ajatuksista. Foucault työsti aihetta käsitteiden ”epimeleia heautou” (vrt. itsestä huolehtiminen) ja ”gnothi seauton” (vrt. itsetuntemus) avulla: hänen mukaansa jälkimmäinen on saanut länsimaisessa historian tutkimuksessa suhteettoman paljon painoarvoa, ensimmäisen jäädessä katveeseen. Foucault esittikin näiden käsitteiden välisestä suhteesta oman tulkintansa, jonka mukaan ”epimeleia heautou” oli itseasiassa klassisen filosofian kannalta hyvin merkittävä ihanne ja ”gnothi seauton” puolestaan lähinnä välineellinen arvo. Ymmärrän Foucault’n tekstiä siten, että hän näki itsetuntemuksen ihanteen modernille länsimaiselle kulttuurille leimallisena piirteenä. (The Hermeneutics of the Subject : Lectures at the College De France 1981-1982. Michel Foucault, Lectures at the Collège De France. 2005, 8) Myös kansainvälisen onnellisuustutkimuksen toteutuksessa voi vapaasti tulkiten nähdä heijastuksia eräänlaisesta ”kansallisen itsetuntemuksen” ihanteesta, kenties jopa itsestä huolehtimisen kustannuksella.

Aineisto sisältää myös tekstiosuuksia, joissa esitellään rajatuista asiantutijanäkökulmista tuotettua analyysiä: vuosittain vaihtelevat teemat ovatkin onnellisuustutkimuksen formaatille tunnusomainen piirre. Näkyvän teeman omassa aineistossani muodostaa koronaviruspandemia, arvatenkin ajankohtaisuutensa ja globaalien vaikutustensa ansiosta.

Samassa yhteydessä kuvataan myös sosiaalisen median mahdollisuuksia ihmisten tunnekokemusten kartoittamisessa. Tästä lukukokemuksesta jäi mieleen lähinnä oma tunnereaktio: huomaan asennoituvani ennakkoluuloisesti sosiaalisen median käyttäjäprofiileista kootun datan informaatioarvoon, kuten myös tällaista dataa hyödyntävään tutkimukseen. Tekstisisällöstä ei nopealla lukaisulla kuitenkaan paljastunut mitään erityisen epäilyttävää: aineistossa kuvattu analyysitapa vaikutti päällisin puolin asialliselta. (Helliwell ym. 2022a, 9) Toinen aineistosta hahmottuva teema liittyy perinnöllisyysbiologian ja yksilöllisesti koetun hyvinvoinnin yhteyksiin: aineistossa kuvataan myös näitä yhteyksiä käsittelevän tutkimuksen tarjoamia mahdollisuuksista hyvinvoinnin edistämiseksi väestötasolla (Ks. esim. Helliwell ym. 2022a, 123, kappale ”So how can genetic research contribute”). Kolmas aineistossa esiintyvä teema liittyy tasapainon ja harmonian kokemusten esiintyvyyteen ja arvostukseen eri kulttuuripiireissä (Helliwell ym. 2022a, 11, luku ”Balance and Harmony (Chapter 6)”). Tähän teemaan liittyvä tekstiosio jo läsnäolollaan antaa mielestäni viitteitä siitä, että Gallupin kyselytutkimuksessa sovelletut, tunnekokemuksia luotaavat kysymyksenasettelut ovat herättäneet keskustelua onnellisuustutkimuksen analyttisen toteutuksen yhteydessä. Humanistisen kulttuurintutkimuksen näkökulmasta kiinnostavana voi pitää sitäkin, että representaation kysymyksiä käsitellään myös yleisellä tasolla aineiston analyttisissä tekstiosuuksissa (Ks. esim. Helliwell ym. 2022a, 70, luku ”The happiness of a population?”, kappale ”A rather important feature”).

Menemättä tekstisisällön yksityiskohtiin, aineistossa esiintyvien näkökulmien diversiteettiä voi valaista myös Lyotard’n soveltamien käsitteiden avulla. Verrattain suopea katsantokanta aineistoon mahdollistuu ”paralogian” käsitteen avulla. Tästä käsitteestä käytettiin Lyotard’n suomennetussa tekstissä myös kuvausta ”asiantuntijoiden erimielisyys”. Kuitenkin juuri monitulkintaisuus on ymmärtääkseni keskeistä tämän käsitteen merkityssisällössä, jolloin aineiston sisällöllisen diversiteetin voi katsoa olevan harmoniassa Lyotard’n tieteen roolista esittämien visioiden kanssa: lukija voi muodostaa oman yksilöllinen suhteensa aineistossa esitettyyn tietoon ja väistämättä myös tekee niin. (Lyotard 1985, 101-106) Toinen mahdollinen katsantokanta aiheeseen avautuu ”kielipeliin” käsitteen kautta. Tässä valossa jo tutkimusasetelman lähtökohdissa voi nähdä perustavanlaatuisen konfliktin, joka murentaa sekä ”narratiivista” että ”tieteellistä” tietoa edustavien analyysitasojen uskottavuutta: asetelman heijastama objektiivisen tiedon ihanne on yhdistettävissä ”tieteellisen tiedon kielipeliin”, onnellisuuden kokemusten subjektiivinen perusolemus vastaavasti on yhdistettävissä ”narratiivisen tiedon kielipeliin”. Kenties vielä lähemmäs tavoittelemani merkityksenannon ydintä pääsee ”kansallisvaltion” käsitteen avulla.

Aineistossa kuvataan objektiivisuutta tavoittelevin menetelmin koottua tietoa kansainväliseen vertailuasetelmaan sovitettuna: kansallisvaltio ja kansallisuus taas ovat juuri sen kaltaisia käsitteitä, joita Lyotard nimitti ”suuriksi kertomuksiksi”. (Lyotard 1985, 79)

3.4. Tulokset tiivistetysti

Ensimmäisen analyysitason anti havainnollistaa haasteita, jotka liittyvät onnellisuuden mittaamiseen väestötasolla: ensisilmäyksellä yksiselitteisiltä vaikuttavista kysymyksenasetteluista avautuva mahdollisten tulkintojen kirjo on lopulta häkellyttävän laaja. Lisäksi päivittäisten tunnekokemusten vaikutukset koettuun hyvinvointiin, tai onnellisuuteen, vaikuttavat omasta ”hermeneuttisesta esirakenteestani” käsin huomattavasti merkityksellisemmiltä, kun onnellisuustutkimuksen toteutuksessa painottuva, Cantrilin asteikolla ilmaistu arvio elämänlaadusta. Toinen analyysitaso tarjoaa näkymän valikoimaan onnellisuustutkimuksen heijastamia ”metanarratiivisia” ihanteita, jotka ovat yhdistettävissä länsimaissa vallitseviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Tekstisisällön dekonstruktio paljastaa jonkin verran myös yksityiskohtaisempia kulttuurisia vivahteita, erityisesti suomalaisesta näkökulmasta. Kolmannella analyysitasolla aiheen käsittely leviää huomattavasti laajemmalle yhteiskunnalliselle ulottuvuudelle, samalla kun onnellisuustutkimuksen hermeneuttisen esirakenteen paikannus vakiintuu: oman tulkintani mukaan kokonaisuuden voi sijoittaa lähinnä länsimaiseen kulttuuripiiriin, kenties tietyin varauksin myös eurooppalaiseen hyvinvointiyhteiskuntaan tai pohjoisamerikkalaiseen markkinatalousjärjestelmään. Tämän tarkempi paikannus ei mielestäni ole käytännöllisesti perusteltavissa: kansainvälinen vertailuasetelman varjossa piilee nimittäin laaja näkökulmien ja merkitysten kirjo. Viestinnällisessä kokonaisuudessa kiinnitin huomiota vaikuttavuuteen, jonka ansiosta onnellisuustutkimus on saavuttanut laajaa näkyvyyttä. Viestinnän tarkoituksenmukaisuutta on mielestäni huomattavasti vaikeampi arvioida: tässä haasteena on paitsi aineistosta välittyvien päämäärien tulkinnanvaraisuus, myös mahdollisten vaikutusten globaali ja monitahoinen ulottuvuus. Onnellisuustutkimuksen viestinnällisessä kokonaisuudessa voi kuitenkin nähdä heijastuksia postmodernin yhteiskunnan poliittisista virtauksista: näille on mielestäni leimallista paitsi dynaamisuus, moniarvoisuus ja vivahteikkaus, myös epävakaus ja arvaamattomuus.

4. Johtopäätökset

Tulkitsen kokonaisuutta siten, että paljon näkyvyyttä saanut kansainvälinen vertailuasetelma ei perustu erityisen syväluotaavaan asiantuntija-analyysiin. Tulosten selittämiseen sovellettua metodia luonnehtisin dataohjautuvaksi. Cantrilin asteikkoa

puolestaan pidän epäintuitiivisena valintana onnellisuuden mittariksi: houkutukseksi muodostuukin sovitella tutkimusasetelmaan vaihtoehtoisia mittareita. Valaisevan esimerkin tarjoaa tähän vapaasti suomentamani onnellisuuden määritelmä: ”*pitkäaikainen taipumus kokea usein toistuvia myönteisiä tunteita*” (Ks. esim. Lyubomirsky, King, ja Diener 2005, 805). Tässä määritelmässä houkuttelevalta tuntuu henkilökohtaisen tunnekokemuksen painotus, mutta myös ajallinen moniulotteisuus. Huomattavasti käytännöllisempi näkökulma tutkimusasetelmassa havainnoimiini ”katkoksiin” tarjoutuu kuitenkin viestinnällisistä valinnoista käsin: kokonaisuus asettuisi parempaan tasapainoon, jos tutkimusraportti uudelleennimettäisi vaikkapa ”hyvinvointiraportiksi”. Päivittäisiä tunnekokemuksia kuvaavat taulukot voisi nostaa Cantrilin asteikolla tuotetun taulukon rinnalle tutkimusviestinnässä, kuten olen itse tehnyt ensimmäisellä analyysitasolla: tällä tavoin viesti moniäänisestä tutkimusotteesta avautuisi lukijalle entistä mutkattomammin. Pitäisin järkevänä ylipäättään siirtää viestinnän painopistettä etäämmälle kärkekkymmenikön tarkastelusta:

vivahteikkaammat analyysitasot ovat vaarassa jäädä vertailuasetelman katveeseen.

Saavutettavuuden näkökulmasta huoleni liittyy kohderyhmien kykyyn, tai motivaatioon, tutustua aineistoon sellaisella tarkkuudella, jota tulosten kokonaisvaltainen ymmärtäminen vaatisi. On sääli, jos viesti jää mielikuvien tasolle ja tärkeä keskustelu onnellisuudesta typistyy kilpailuasetelman tarkasteluun. Sattumoisin, aineistosta käy ilmi, että termin ”onnellisuus” esiintyvyys yhteiskunnallisissa ja akateemisissa diskursseissa on kääntynyt laskuun: kenties aika on kypsä rohkeille uudistuksille myös onnellisuustutkimuksen tutkimusviestinnässä (Helliwell ym. 2022d, 62, luku ”One last plot on this subject reveals”).

Vuosittaisten onnellisuusraporttien tekstiosiot soveltuisivat esimerkiksi opetuskäyttöön ainaisen ajankohtaisuutensa sekä monitieteisyytensä ansiosta: tiedon legitimaatiodiskurssien tarkastelu kulttuurisidonnaisia ihanteita silmällä pitäen sopisi esimerkiksi analyttiseen ryhmätyöprojektiin. Myös ”inhimillisen pääoman” liikkuvuus tarjoaa mahdollisen katsantokannan aiheeseen (Tieteen termipankki 2015b). Ajatus on siinä mielessä kiinnostava, että kansainvälinen liikkuvuus globaalissa mittakaavassa näyttää jatkuvasti lisääntyneen viime vuosikymmenten kuluessa (Ks. esim. Triandafyllidou ja Mcauliffe 2021, 39, kaavio ”Table 1. International migrants, 1970–2020”). Samanaikaisesti yleiskuva väestörakenteen kehityksestä Suomessa on tulkittavissa ongelmalliseksi esimerkiksi ”huoltosuhteen” käsitteen valossa (Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste 2021, kaavio ”Väestöllinen huoltosuhde* 1900–2020 ja ennuste vuoteen 2070”). Suomen väestörakenteesta käsin kansainvälinen profiloituminen onnellisuustutkimukseen tukeutuen saattaakin tuntua itsestään selvältä. Kansainvälinen liikkuvuus on kuitenkin tulkittavissa myös uhkaksi yhteiskunnan

rakenteille: tulkintoihin vaikuttavat paitsi maan väestörakenne, myös henkilökohtaisesti määrittävät ideologiset motiivit ja kontekstisidonnaiset näkökohdat, kuten muuttoliikkeen suunta suhteessa tulkitsijan omaan positioon. Onnellisuustutkimuksen viesti suomalaiselle kulttuurintutkimukselle lienee se, että suuri enemmistö Suomessa asuvista ihmisistä ovat tyytyväisiä elämänlaatuunsa, jolloin lienee myös kohtuullista olettaa, että yhteiskunnan rakenteet ovat suurelta osin kunnossa. Jos tämä hyväksytään lähtökohdaksi, voi onnellisuustutkimuksella nähdäkseni perustella lähinnä ongelmalähtöistä tutkimusotetta soveltavan kulttuurintutkimuksen kentillä: ei kannata korjata sitä mikä ei ole rikki. Onnellisuustutkimus avaa näkymän myös avointen tilastoaineistojen äärelle. Avoimista lähteistä löytyy monenlaisilla mittareilla tuotettuja ja demografisesti eriteltyjä tilastoaineistoja, joiden avulla suunnistaa kohti ongelmia. Laadullisen tutkimuksen keinoin taas on mahdollista edetä niihin rakenteisiin, joita on etäältä hankala havainnoida.

5. Yhteenveto

Hermeneutiikka ja dekonstruktio tarjosivat hedelmällisen lähtökohdan aineiston tarkastelulle: uusia merkityssisältöjä ja näkökulmia avautui vaivattomasti, lisääkin olisi löydettävissä. Ymmärrykseni tutkittavasta aiheesta syveni: samalla lisääntyi myös tietoisuus oman näkökulmani rajoista. Lisäksi aineistosta välittyi runsaasti hiljaista tietoa monitieteellisen, sektorien ja valtioiden rajat ylittävän yhteistyön mahdollisuuksista ja haasteista. Onnellisuusvertailun dominanssi tutkimusasetelmassa saattaa tuntua häiritsevältä humanistisen kulttuurintutkimuksen näkökulmasta. Kun avointa ja yhteiskunnallisesti näkyvää tutkimusta kuitenkin tehdään tässä muodossa vuosittain, en sulkisi pois sen puitteissa tuotetun tiedon tarkastelua yhdessä muiden aineistojen kanssa. Onnellisuustutkimuksesta löytyy tarttumapintaa humanistillekin, jos aineistoa jaksaa tarkastella eritellysti.

Aineistolähteet

Helliwell, John F., Richard Layard, Jeffrey D. Sachs, Jan-Emmanuel De Neve, Lara B. Aknin, ja Shun Wang. 2022a. ”World Happiness Report 2022”. New York: Sustainable Development Solutions Network. <https://worldhappiness.report/ed/2022/>.

———. 2022b. ”World Happiness Report 2022, Chapter 3 Appendix”. New York: Sustainable Development Solutions Network. https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/Appendix_3_SupplementaryMaterials.pdf.

- . 2022c. "World Happiness Report 2022, Chapter 6 Appendix". New York: Sustainable Development Solutions Network. https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/Appendix_6_Balance_%26_Harmony.pdf.
- . 2022d. "World Happiness Report 2022, Data for Figure 2.1". New York: Sustainable Development Solutions Network. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fhappiness-report.s3.amazonaws.com%2F2022%2FAppendix_2_Data_for_Figure_2.1.xls&wdOrigin=BROWSELINK.
- . 2022e. "World Happiness Report 2022, Data for Table 2.1". New York: Sustainable Development Solutions Network. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fhappiness-report.s3.amazonaws.com%2F2022%2FDataForTable2.1.xls&wdOrigin=BROWSELINK>.
- . 2022f. "World Happiness Report 2022, Statistical Appendix 1 for Chapter 2". New York: Sustainable Development Solutions Network. https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/Appendix_1_StatiscalAppendix_Ch2.pdf.

Lähteet

- Aylesworth, Gary. 2015a. "Postmodernism". Teoksessa *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, toimittanut Edward N. Zalta, Kevät 2015. <https://plato-stanford-edu.ezproxy.jyu.fi/archives/spr2015/entries/postmodernism/>.
- Baghramian, Maria, ja J. Adam Carter. ei pvm. "Relativism". Teoksessa *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, toimittanut Edward N. Zalta, Kevät 2022. Viitattu 16. helmikuuta 2023. <https://plato-stanford-edu.ezproxy.jyu.fi/archives/spr2022/entries/relativism/>.
- Biletzki, Anat, ja Anat Matar. ei pvm. "Ludwig Wittgenstein". Teoksessa *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, toimittanut Edward N. Zalta, Talvi 2021. <https://plato-stanford-edu.ezproxy.jyu.fi/archives/win2021/entries/wittgenstein/>.
- Derrida, Jacques ja Jay Williams. 2013. *Signature Derrida*. Chicago: University of Chicago Press Journals.

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=533588&site=ehost-live>.

Feldman, Martha S. 2023. "Strategies for Interpreting Qualitative Data". Teoksessa . Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412986007>.

George, Theodore. 2021. "Hermeneutics". Teoksessa *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, toimittanut Edward N. Zalta, Talvi 2021. <https://plato-stanford-edu.ezproxy.jyu.fi/archives/win2021/entries/hermeneutics/>.

Lyotard, J. 1985. *Tieto postmodernissa yhteiskunnassa*. Leevi Lehto (suom.). Tampere: Vastapaino. Alkuperäisjulkaisu 1979.

Lyubomirsky, Sonja, Laura King, ja Ed Diener. 2005. "The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success?" *Psychological Bulletin* 131 (6): 803–55. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.6.803>.

Schwandt, Thomas A. 2015. *The SAGE Dictionary of Qualitative Inquiry*. 4. p. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. <https://dx.doi.org/10.4135/9781483398969>.

"Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste". 2021. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vaenn/2021/vaenn_2021_09-30_tie_001_fi.html.

The Hermeneutics of the Subject : Lectures at the College De France 1981-1982. Michel Foucault, Lectures at the Collège De France. 2005. New York: Palgrave Macmillan. <https://search-ebscohost-com.ezproxy.jyu.fi/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1361892&site=ehost-live>.

Tieteen termipankki. 2014. "bruttokansantuote". Luettu 22. helmikuuta 2023. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ymparistotieteet:bruttokansantuote>.

Tieteen termipankki. 2015a. "hyvinvointivaltio". Luettu 21. helmikuuta 2023. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:hyvinvointivaltio>.

Tieteen termipankki. 2015b. "inhimillinen pääoma". Luettu 20. helmikuuta 2023. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:inhimillinen_paaoma.

Tieteen termipankki. 2015c. ”instituutio”. Luettu 20. helmikuuta 2023.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Taloustiede:instituutio>.

Tieteen termipankki. 2016a. ”toiseus”. Luettu 20. helmikuuta 2023.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:toiseus>.

Tieteen termipankki. 2016b. “dystopia”. Luettu 22. helmikuuta 2023.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:dystopia>.

Tieteen termipankki. 2016c. ”hegemonia”. Luettu 22. helmikuuta 2023.

<https://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:hegemonia>.

Triandafyllidou, A., ja M. McAuliffe, toim. 2021. *World Migration Report 2022*. Geneva: International Organization for Migration (IOM). <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>.